

Researcher: Social Science Studies

(2017) Cilt 5, Sayı 8, s. 293-316

RSSS
ISSN:2148-2691

İŞİTME ENGELLİ ÇOCUKLARIN TOPLUMA UYUMU VE REHBERLİĞİN ÖNEMİ¹

Yener ÖZEN²

Özet

Türkiye'nin önemli eğitim sorunlarından birisi de özel eğitimidir. İşitme engellilerin eğitimi 1951 yılından buyana örgün eğitim çalışmaları arasında yer almasına rağmen, problemlerde çığ gibi büyümeye devam etmektedir. Özürlü bir insan yaşamını sürdürebilmek için büyük bir mücadele vermek mecburiyetindedir. Günümüzde özürllülerden yaşantısını ekonomik, sosyal ve kültürel yönden, normal insanlar seviyesinde sürdürenlerin sayısının az olduğu bilinmektedir. Özürlü insan sayısını en aza indirmek ancak, özürlü olma sebeplerini bilmekle ve özürlü olmaya sebep olan etkenleri ortadan kaldırmakla mümkün olabilir. İşitme engellilerin topluma uyum sağlamalarında ailelerinin ilgilerinin ne düzeyde olduğunun tespitinde ekonomik yapının ve kültürel dokunun etkinliğini bilebilmek ve rehberlik hizmetlerinin etkinliğini tespit etmek için geniş bir literatür taraması sonuçları aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler

İşitme Engelli Çocuklar
Topluma Uyum
Rehberliğin Önemi

ENGLISH TITLE OF THE ARTICLE

Abstract

One of the important educational problems of Turkey is special education. Education of hearing impaired people continues to grow like an avalanche in the problems, though it is included among the educational training courses for the buyer since 1951. A disabled person is obliged to struggle to survive. Today, it is known that the number of people who sustain their experience of disability from the economic, social and cultural level at the level of normal people is low. It may be possible to reduce the number of people with disabilities least, but to know the causes of disability and to remove the factors that cause disability. The results of a large literature survey have been presented in order to determine the extent to which the hearing impaired people in their collective compliance are aware of their economic structure and cultural touching effectiveness and to determine the effectiveness of their guidance services.

Keywords

Children With Hearing Impaired
Collective Harmony
The Importance of Guidance

¹ Özen, Y. (1996). "İşitme engelli çocukların ailelerinin sosyo-ekonomik yapılarına bağlı olarak çocuklarına gösterdikleri ilgi ile çocukların topluma uyum sorunları ve rehberliğin önemi" İsimli Y. Lisans Tezinden esinlenerek üretilmiştir.

² Yrd. Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Çocuk gelişimi ve eğitiminde, erken çocukluk eğitimi ve özel eğitim önemli bir yer tutar. Duyularımız aracılığıyla dış dünyayı algılar ve tanırız. Duyulardan birinin eksikliği yaşamı son derece olumsuz etkiler. Konuşma ve iletişim becerilerinin kazanılması işitme duyusuna bağlıdır.

Normal işiten bir bireyden söz edildiğinde, genellikle bu bireyin konuşmayı anlamak için yeterli düzeyde işitmesi olduğu kastedilmektedir. Çevrede aşırı gürültü olmamak koşuluyla, normal işiten bir birey herhangi bir özel araç, cihaz ya da teknik kullanmadan olağan durumlarda konuşmayı anlayabilmektedir. İşitme engelli birey, bazı sesleri duyabilmekte fakat bu düzeydeki işitme konuşmayı anlaması için yeterli olmamaktadır. Çok ileri derecedeki işitme kayıplarında ise, bir işitme cihazı kullanıyor iken dahi, yalnız işitme yolu ile konuşmayı anlaması çok güç olmaktadır. Bu durumdaki bireyler konuşmayı anlayabilmek için dudak okuma yöntemini de kullanmaktadır (Tüfekçioğlu, 2016, s.107).

İnsan tamamen duyularına bağımlı olarak yaşar. Duyuları ile elde ettiği hisleri deneyimlerini oluşturmakta kullanır. Bu hisler aracılığı ile elde ettiği bilgiler onun dünyasını yaratmakta, algılama ve anlama, hafıza, hayal kurma, düşünme ve neden arama işlevlerinin oluşturulmasını sağlamaktadır. İşitme kaybı bu duyulardan en önemlisi olan işitme bozukluğu durumunda ortaya çıkar. İşitme engeli, işitme duyarlılığının kişinin gelişim, uyum, özellikle iletişimdeki görevlerini yerine getirmesinde en büyük engeli oluşturur (San, 2014, s.11).

İnsanı diğer canlılardan farklı ve üstün kılan konuşmanın gelişmesi için işitme duyusu önemlidir. Bireyin doğduğu günden ölünceye değin sürekli olarak zihinsel, duygusal, sosyal ve bedensel gelişim ve değişiklik içerisinde. Uyum sağlayabilmek için bireyin önce kendi bünyesine olan bu değişiklik ve gelişmeleri bilmesi, kabul etmesi, buna uygun tutum ve davranışlarda bulunması, sosyal bir varlık olarak çevresinde bulunan birçok insanla dengeli ve olumlu ilişkiler kurması gerekir. Bireyin kendi benliği ve çevresi ile dengeli ve etkili ilişki kurma ve geliştirme ve sürdürmede güçlük çekmesi çevresindekilerin olağan ilişkileri ile düzeltilmeyen davranış kalıpları göstermesi uyumsuzluk halidir. Yani engel tek başına uyumsuzluk nedeni değildir. Engelinin bizzat kendi engelini anlayışında gösterdiği yetersizlik duygusu engelliye karşı ailesinde dâhil, çevresinin aldığı olumsuz tutum ve davranışlar, engelli çocuğun gelişim ve uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Özen, 1996, s.1).

İşitme kaybının teşhisi ne kadar erken yaşta sağlanırsa, tedavinin ve bireyin tüm gelişiminin o kadar sağlıklı olacağı unutulmamalıdır. Yani, işitme kaybında erken teşhis çok önemlidir. Özellikle ilk iki yaş, çocuğun konuşmasını geliştirebilmesi için en önemli dönemdir. Aile, çocuğun büyümesini ve gelişmesini dikkatli bir gözlemlerle takip ediyorsa, işitme kaybı erken dönemde teşhis edilebilir. Çocukların işitme duyusunu değerlendirmek için artık büyümelerini beklemek gerekmemektedir. Yaşamın ilk günlerinde uygulanabilen basit, ucuz ve güvenilir testler ile yeni doğan bir bebeğin işitme engelini saptamak mümkündür. Erken işitme kaybı tanısı konulup, erken eğitilen bebeklerin, lisan gelişimine paralel olarak zihinsel, sosyal ve ruhsal gelişimleri de olumlu etkilenir. Her aile, bebeğin doğumunu takip eden ilk altı aylık sürenin, işitmenin refleks olarak meydana geldiği bir dönem olduğunu bilmelidir. İlk 6 aylık dönemde bebekler, 80-90 dB'lik yüksek şiddette bir

sese maruz kaldıklarında, tüm vücut kaslarında kasılma ve irkilme görülür. Bebek, aniden ve yüksek şiddette gelen sesi duyduğunda gözlerini kapatır ve sesin geldiği tarafa yönelir. Sesi duyunca yaptığı işi bırakır. Örneğin, annesinin memesini emiyorsa emmeyi bırakır (San,2014, s.18)

0-18 yaş arasında Türkiye’de yaklaşık 3,5 milyon özel eğitime muhtaç çocuk bulunmakta ve bunların ancak 60.000 kadarı özel eğitim alabilmektedir. Kuşkusuz durumun ülkemiz için de ne denli önemli olduğu ortadadır. (İşitme Engelliler Komisyon Raporu, 2014, s. 31).

Bu durumun iyileştirilmesi eğitimde yeni kavramlar ışığında ileri teknoloji 'ye yer verecek yeni bir bakış açısı; Toplumsal ve politik tutumlarda değişme, eğitim ve öğretim, ortam, tür ve düzeylerinde ulusal ve toplumsal dayanışma içinde sistemli bir değişiklik ile mümkün olabilir. (Abrams, 1977, s.367-373).

Engellilerin eğitiminde amaçlanan hedeflere ulaşabilmenin bir yolu da gelişmiş ülkelerde engellilere verilen hizmetlerin neler olduğunun ve nasıl uygulandığının araştırılarak bir değerlendirilmesinin yapılabilmesi ye ülkemiz için daha iyi eğitim ve hizmet koşullarının belirlenebilmesi ile bağlıdır. Bu alanda ülke çapında konuyu eğitim yöntemleri, eğitim ortamları, kullanılan teknoloji ve personel açısından saptayan bilimsel çalışmaların yapılmamış olması, ve ileri ülkelerde benzeri çalışmaların yapıp Türkiye için geçerli ve uygulanabilir modellerin ortaya konularak önerilmemiş olması nedeniyle bir modelin yararlılığından da söz edilememektedir, işitme engelli çocukların bedeni, zihni, sosyal, duygusal ve diğer alanlarda güçlü ve güçsüz yönleri ile kişilik özellikleri ve yapısını, ilgilerini saptamak ve işitme engelliler için düzenlenecek eğitim programlarının yapılmasında da ailenin, okulun ve Rehberlik Araştırma Merkezinin üzerine düşen görevleri belirlemede dayanak olarak eğitim programlarının diğer öğeleri olan amaçlar, dersler ve muhtevası, fiziki şartlar, kullanılacak araç ve gereçler, yöntemler, okul içi ve dışı etkinlikler, bunların içerdiği personel bu yapı üzerine saptanır ve şekillenir. İşitme engellilerin bireysel eğitimlerinin yapılmasında en önemli dayanak bunlardır (Bayraktar, 1986, s.60).

İnsanoğlu doğumdan itibaren yaşadığı sürece iç ve dış çevresinden bir takım uyaranlar alır. Bu uyaranlara tepkide bulunarak yaşamı için gerekli dengeyi kurmaya ve sürdürmeye çalışır. Uyaranları çeşitli duyu organları yolu ile alır. Çevresindeki ses diye adlandırılan uyaranları da kulak yolu ile alır. Bunlara gereken tepkide bulunarak çevresiyle ilişki kurmuş olur. Birey çevresiyle işitme yoluyla ilişkisini, ilkel, anlamlı ve simgesel diyebileceğimiz üç düzeyde kurar. İlkel denilen düzeyde birey çevresindeki sesleri sezer, farkında olur. Ama onlara bir anlam veremez. Anlamlı düzeyde bireyin bazı davranışları bazı seslerle birleşir hale gelir. Bazı sesler belli birtakım işaretler olarak tanınır. Kişi sestem, yön anlar, olayları anlar, tehlikeleri sezer hale gelir ve onlara göre davranır. Kapı zilini, telefon zilini, otomobil kornasını, çaydanlığın kaynamasını anlar ve gerekeni yapar. İşitmenin simgesel düzeyi insanın dil kullanması ile ilgili olan düzeyidir. Zaten insanoğlunun tipik ayırıcı özelliklerinden biri onun türdeşleriyle iletişim simgelerini kullanabilme yeteneğidir. Dil ve iletişimin iki temel ögesi işitme ve konuşmadır. Okuma ve yazmada işitme ve konuşmadan türetilmiş olan iletişim türleridir. Kısaca işitme; anlama, konuşma, yazma ve işitme özellikli iletişimin temelidir denilebilir. İşitme duyusu sürekli istemsiz çalışır. Bu bakımdan işitme insan için çevreden sürekli olarak işaret ve uyaranları alan mecburi bir anten görevi üstlenmiştir (Wood, 1984, s.32).

Çocuğun işitmesinde problem olduğu ilk önce aile tarafından fark edilmektedir. Aile doktora veya tıp merkezlerine başvurmakta, ailenin başvurduğu bu kurumlar çocuğa tıbbi muayene ve odimetri testi uygulanarak işitme engelli tanısı koymaktadır. Çocuk, Rehberlik ve Araştırma Merkezinde de incelenmektedir. Bu incelemede zeka testi uygulanmakta, kısa süreli gözlemlere de dayanarak, işitme engelli çocuk tanısı konulup etiket verildikten sonra işitme engellilere eğitim veren okullara ya da normal okullar bünyesindeki işitme engelliler özel sınıflarına yerleştirilmektedir (Belgin, 1988, s. 119-123).

Ancak, ailenin eğitim seviyesinin yetersizliği, işitme engelinin belirtileri konusunda bilgilerinin azlığı, konuya karşı fazla duyarlı olmamaları gibi sebeplerle aile, Çocukların İşitmesinde bir takım sorunları olduğu geç fark etmektedir. Ekonomik yetersizlikler, ailenin nereye, ne zaman nasıl başvuracağını bilememesi gibi sebeplerle doktora, tıp merkezlerine ve Rehberlik ve Araştırma Merkezlerini gitmekte gecikmektedir. Bu durum çocuğun tanılmasının geç yapılmasına yol açması yanında, erken cihazlandırma ve erken eğitime başlamayı önlemekte, bazen da çocuk mecburi yaş sınırını geçtiğinden eğitim-öğretim hakkından mahrum kalmasına sebep olmaktadır.

Çocuk, hastanelerde tıbbi bakımdan incelenmekte bazı hallerde sağlıklı odioqramları dahi çıkarılmadan "sağır" tanısı konulup Rehberlik ve Araştırma Merkezlerine gönderilmektedir. Rehberlik araştırma merkezlerinde ise zekâ testleri uygulanmakta, ana-baba ile görüşme yapılmakta, bu arada yapılan kısa süreli gözlemlerden yararlanılarak çocuğun tanısı konulmakta, sağır okulu gidip gidemeyeceğine karar verilmekte ve hakkında rapor düzenlenmektedir. Ancak yapılan bu işlemler yetersiz kalmakta, çocuğun engel durumu ve engel derecesine ek olarak bedensel, zihinsel, sosyal, duygusal, ruhsal ve kişilik özellikleri ile gelişimi ayrı ayrı bütün unsurları kapsayacak şekilde derinliğine ve genişliğine incelenecektir (Grant, 1978, s. 35).

İşitme engelli çocukların eğitiminde normal okul eğitiminden çok daha sıkı okul- aile ilişkilerine, okul öncesi eğitime, aile eğitimine, rehberlik ve terapi hizmetlerine duyulan ihtiyaçlar, konunun yalnızca okul bazında ele alınmasını yetersiz kılmakta, bu önemli sorunu toplumsal bir boyut kazanması, dolayısıyla toplumu oluşturan tüm kurum ve kuruluşların üzerine düşen büyük bir görevdir (Lewis, 1987, s. 43).

İnsan yavrusu canlılar içinde en yoğun bakımla, en ince özenle, en uzun sürede olgunlaşan yaratıktır. Uzun yıllar korunup kollanması, desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekir (Akkök, 1995, s. 5).

Beden hastalıkları gibi ruhsal örselenmelere karşıda dayanıksızdır. Ancak ailesinin sevgisi ilgisi ve kılavuzluğu ile sağlıklı büyüyebilir. Bunlardan yoksun kalırsa ruhsal gelişmesi kolayca yoldan sapar ve problemlerli bir birey olur (Baydık, 1995, s.47).

Uyumlu ilişkiler içinde, güvenli bir aile ortamında "sevgi ve anlayış" la büyüyen çocuk, olgunlaşır, kişilik kazanır, kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenir. Sevildikçe güvenle duygusu pekişir, desteklendikçe özsaygısı artar. Anlayış gördükçe hoşgörülü, sorumluluk aldıkça bağımsız davranmayı öğrenir (Akyol, 1991, s.1). Seville seville sevmeyi alıcı ve bencillikten, yavaş yavaş vermeyi ve paylaşmayı öğrenir.

Bütün anne-babalar "normal" bir çocuğa sahip olmak isterler Toplum tarafından kabul edilebilmesi için bir kimsenin normal olması gerekir. "Normal" işitme engelli bir

çocuk, bir duyudan yoksundur, ya ağır işitir ya da duyamaz. Ama işitme eksikliği onun diğer alanlarda da farklı olması demek değildir. "Normal" sağır çocuklar fırsat elde ederse tamamıyla diğer çocuklar gibi gelişimini sürdürebilirler. Sağır çocuklar çevrelerinin ve toplumun normları, onları anormalleştirinceye kadar, kendilerini "normal" olarak görürler (Dikici, 1991, s.135).

Sağır bir çocuk annesine sabırsızlıkla "Ben diğer çocuklar gibi nasıl işiteceğim" diye sorduğunda o, bu farklı olan tek şeyin sağırlığı olduğu görüşünün ifadesidir. Toplumumuzda, toplum düzenine aykırı olarak düşünen ve hareket eden kabul etmek zordur. Bu kabul ihtiyacı sağır çocuk için en büyük sınırlamaları ortaya çıkar (Sezgin, 1991, s.133).

Araba klaksonunun duyulmaması, çalar saat gibi araçların kolaylığından faydalanamama, sese dayalı güzellik beğenisini, boş zamanlarını değerlendirme imkânlarını kullanmayı kaybettirir. Bu kayıplar çocuktaki kişilik gelişimini, bir statü sahibi olabilme ve kazanılan statüyü muhafaza edebilmesini, çevresiyle uyumunu güçleştirir. Bunların sonucu çocuğun psikolojik, sosyal ve ekonomik problemlerle karşı karşıya kalması ihtimali işiten normal akranlarına göre daha fazladır. Bu çocukların, bu yüzden sevgi ve ilgiye ihtiyaçları diğerlerinden kat kat daha fazladır. Bu dönemde gösterilen sevgi şefkat ve ilginin önemi büyük, izleri kalıcıdır. Eğer çağdaş uygarlığa yetişmek istiyorsak, mutlu, müreffeh ve kendi içinde uyumlu bir toplum oluşturmak istiyorsak, başta aile olmak üzere tüm kurumlarıyla toplumun temel taşı fertlere "bu kördür, bu topaldır, bu sağırdır" demeden onların büyüüp gelişmesi, vatana-milllete faydalı üretken birer kişi olarak yetişmesi için gereken tüm imkânlar seferber edilmelidir. Vaktinde, gereken sevgi, şefkat, ilgi ve eğitim hakkıyla verilmelidir (Kutlu, 1991 s. 194).

Her ne kadar Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi Piramidinin tabanında biyolojik ihtiyaçlar yer alsada onlar kadar psikolojik ihtiyaçlar da - sevilme, kabul görmek ve ilgi-önemlidir. Hatta yapılan bazı araştırmalar, toplumla sürekli çatışan, davranış bozukluğu olan, uyumsuz kişilerin, çocuklarında ailelerinden gereken ilgiyi göremedikleri nedeni ile sonradan bu duruma düştüklerini göstermiştir.

İleri derecede işitme engelli çocukların eğitiminde ve topluma uyum süreçlerinde hangi sistemin daha etkili olduğu konusu büyük olasılıkla en çok tartışmaya neden olan, en fazla görüş ayrılıklarına yol açan konu olmuştur. Ancak bir yöntemi diğerinden daha fazla destekleyecek deneysel veriler Rittenhouse ve diğerlerine göre yok denecek kadar azdır. Araştırmacılara göre. ABD'de yakın tarihte yapılmış bir ulusal araştırmada ileri derecede işitme engelli öğrencilerin öğretmenlerinin yaklaşık üçte ikisinin tüm iletişim yönteminin bir formunu kullandıkları ve üçte birinin ise işitsel-sözel yaklaşım içeren iletişimi kullandıklarını öğretmenlerin bildirdiğini aktarmaktadır. Deneysel bir araştırma yapmak amacıyla, bu kez izleme yöntemi ile bir inceleme yapılmış, okulda yalnız işitsel- sözel yaklaşım kullanan çocuklarla, işaret yöntemini kullanan çocuklar karşılaştırılmıştır. İki yıllık izleme süresi sonunda her iki grup arasında ölçülen alanlar bakımından istatistiksel bir fark bulunamamıştır (Rittenhouse, White, Lowitzer ve Shisler, 1990, s. 195).

Jordan, Gustason ve Rosen'in 1979 yılında bildirdiklerine göre 1970'li yıllardan itibaren A.B.D.'de tüm iletişim yöntemi, işitme engelli çocuklarla ilgili programların çoğu tarafından bir eğitim yöntemi olarak tercih edilmişti (Geers, Moog and Schick, 1984, s. 378).

Bu yöntemin savunucuları erken yaştan itibaren engellenmemiş bir duyu aracılığıyla çocuğa dili sunmanın, çocuğun ilerideki öğrenme yaşamı için yeterli bir dile temel oluşturacağı görüşünü ileri sürüyordu

Diğer taraftan çocuğun hangi şekilde eğitileceği konusunda ise ailenin ilk başvurduğu odyolog çocuk için tüm iletişim yöntemini önermiş ve aile bu sisteme alışmış ise çocuk kaçınılmaz olarak tüm iletişim sistemi uygulanan bir özel okula ya da tüm iletişimin kullandığı bir kaynaştırma programına kaydedilmektedir (Callaghan, 1988, s. 1975-87).

Araştırmacılar Pettito ve Marmor, simültane iletişimin (Tüm İletişim) sınıf içinde kullandığı biçimiyle İngiliz gramerini ne ölçüde verildiğini belirlemek üzere bir araştırma yapmışlardır. Sonuçlar göstermiştir ki, İşaretlerle ifade edilen sözcüler gerek İngiliz dilinin kurallarına gerekse Amerikan işaret dili kurallarına göre, büyük ölçüde dil bilgisel değildir. Bu çalışma öğretmenlerin anında iletişim ve diğer işaretlerle iletişim formlarını kullanmada daha iyi yetişmeleri gerektiğini ve daha kesin kurallar konması gerektiğini açığa çıkarmıştır (Pettito and Marmor, 1980, s. 250). Başka bir araştırmaya göre de; değerlendirmeye alınan Tüm İletişim programındaki çocukların çoğu aynı anda hem konuşup hem de işaretlerle iletişim kuramamışlardır. Veriler açıkça göstermiştir ki ileri derecede işitme engelli çocukların işiten yaşlılarıyla aynı hızda dili edinmemişlerdir. Bu bulgu hem sözlü programda hem de Tüm iletişim programında eğitim görenler için geçerlidir takvim yaşı 5 ile 9 yaş arasında yer alan bu çocuklar dil gelişimi bakımından normal işiten 1-4 yaş çocuğu seviyesine ulaşamamıştır (Moog ve Schick, 1988, s. 211).

Lee ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada ise diğer geleneksel Oral yöntemlerle, ipuçları ile konuşma kullanılmasını karşılaştırmak ve hangisinin daha iyi olduğunu ortaya koymak değildir. Ancak, ipuçları ile konuşmanın bir rolü olduğu da görülebilir. Sonuç olarak bu araştırmada kullanılan yöntemlerin daha sonra incelenmesi gerekir. Bu Projeden çıkan sonuç, yeterli bir miktarda dile ilişkin bilgi girdi olarak verildiğinde başka bir özürlü olmayan çocuk, dili normal çocuk hızında öğrenebileceğidir (Lee, 1988, s. 317).

Geers ve diğerlerinin 1984 yılında bildirdikleri bir araştırma 159 ileri derecede işitme engelli çocuğu kapsamaktadır. Tüm iletişim programlarında yer alan çocukların sözlü dilleri ile işaret dili iletileri karşılaştırıldığında arada büyük bir açık bulunmuştur. Bulgular işaretlerle İngilizce ile aynı anda konuşma dilinin gelişmediğini göstermiştir (Geers ve diğerleri, 1984, s.32).

Görülmektedir ki, işitme engelli çocukların topluma uyumlarında ve bu uyum sürecinde okulların ve rehberlik araştırma merkezlerinin yardım ve eğitim faktörlerinden birisi de bu çocukların eğitiminde ve yaşamında kullanılacak olan iletişim yöntemleri günümüze dek gelişme ve gerileme eğilimleri göstermiştir. Bu eğilimlerin oluşmasında birden fazla nedenler rol oynamaktadır. Bunlardan birisi, işitme engelli çocukların herhangi bir dönemde, normal işiten çocuklarla karşılaştırıldığında sergilemiş olduğu performans düzeyinin düşüklüğüdür. Salt bu düşüklüğe bakılarak çoğu kez çeşitli aralıklarla çeşitli iletişim yöntemleri denenmiştir. Oysa işitmezliğin doğası bir diğer deyişle dil edinmekteki güçlükler kimi zaman görmezlikten gelinmiştir. Bu da topluma uyumda çok çeşitli problemler doğurmuştur. Uyumsuzlukların nedenlerinden biri de değişmelerin ve teknolojinin hızla gelişmesi sonucu bazı işitsel yöntemlerin etkinliğinin kırılması ve teknoloji karşısında yenilmesidir (Jordan 1982, s., 173)

Ülkemizde özürlü insanlarla normal ilişki kurulamamakta, genelde ya horlanıp dışlanmakta, ya da hiç ciddiye alınmamaktadır. Daha vahimi - çok ender de görülsün - bazı aileler kendi öz çocuklarının özürlü - engelli - durumundan utandıkları için sorulduğunda rahatlıkla " bu benim çocuğum" diyememektedirler (Tazebay, 1987, s.27).

İşitme engelli çocuğu olan ailelerin - bu çocuklarına karşı - geliştirdikleri tutumları altı madde halinde açıklayabiliriz.

1- Çocuğu çok fazla koruyan tutum

En çok görülen tutum olarak bilinir. Aile içinde, kendilerince uygun görülen her türlü güvenlik sağlanmaya çalışılır. Aile dışında güvensizlik vardır. Aile normallerin dünyasından sağırın dünyasına kaymış demektir. Çocuk, adeta daha çok bu dünya içinde tutulmaya çalışılır. Ve dardar bir çevre içinde kalır. Çocuk aileye bağımlı hale getirilir.

2-İşitme Özürlü çocuğa ayrıcalık tanıyan tutum

Çocuk sağır olduğu için ona bir takım özel haklar tanır. Dokunulmazlık kazandırılır. Ailenin diğer bireylerini, özellikle işiten çocukların uymak zorunda olduğu kurallara o uymayabilir. Farklı muamele görülür.

3-Her şey sağır için tutum

Bazı ailelerde işitenler tamamen ihmal edilir. Herkes kendini işitme engelli çocuğa adanmıştır. Ailenin tüm imkânları işitme engelli çocuk için seferber edilir.

4-İşitme engelli çocuğa reddeden tutum

Az da olsa görülebilen bir tutumdur. İşitme engelli çocuk bir musibet olarak görülür. Her şey için engeldir, ayak bağıdır, çocuktan kurtulmak gerekir. Kapatılır, ihmal edilir. Çocuğun temel ihtiyaçları karşılanmaz, doyurulmaz.

5- Özürlü (Engeli) reddeden tutum

Çocuğun özürünü kabul edemez. Çocuk, işitme engelli değildir sanki. Her şey ile öylesine mükemmel bir çocuktur. Buna kendilerini ve çevresini inandırmaya çalışılır. Çocuk bunun ispatı olacağından fazlaca zorlanır, itilir.

6-Normal tutum

Çocuğa olduğu gibi kabullenme, özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun gelişim ortamı hazırlamaya ve sürdürmeye çalışan ailelerdir (Özsoy, 1985, s. 44).

1.İşitme Engelinin Bireye Etkisi

Vücudunun herhangi bir uzvu olmayan ya da görme engeli olan bir engelli gibi gözle görülür bir engeli olmadığı için sayıları üç milyonu aşan işitme engelli bireyler toplumda en az dikkat çeken engelli grubudur (Engeliler.gen.tr, 03.02.2017) . Normal çocuklar gibi 7 yaşında okula gitmeye başlayan işitme engelli çocuklar okul öncesi erken eğitim alamadıkları için okuma yazma öğrenememekte ve bu yüzden eğitim hayatlarında normal çocuklardan geri kalarak birçoğu liseyi bitirememektedirler (Toplumsorunlari.org, 03.02.20179. İnsanoğlu doğumundan itibaren yaşadığı sürece iç ve dış çevresinden gelen

birçok uyarılar alır. Birey gelen bu uyarılara tepkide bulunarak hayatı için gerekli dengeyi kurmaya ve sürdürmeye çalışır. Birey iç ve dıştan gelen bu uyarıları değişik duyu organları aracılığı ile alır. Ve bu uyarıların bir kısmını özellikle sese dayalı kısmını işitme duyusu aracılığı ile alır (Özsoy, 1989, s. 54). Diğer duyu organları ile aldığı uyarılara verdiği tepkiler gibi işitme duyusu ile aldığı uyarılara da gerekli tepkileri gösterir (Nance, Dodson ve Downs, 2007, s.15-19).

Günümüze kadar bilinen bütün İnsan toplumları işitsel - sözel iletişim kanalını algılama ve ifade için kullanarak, iletişim kurmak için geliştirdikleri sinyal sistemlerinde konuşma dilini temel almışlardır (Quigley and Kretschmer, 1982, s. 9). Bu iletişim sisteminde konuşma ve işitme temel işlevi görmektedir. Bu da gösteriyor ki işitme engelli bir çocuğun çevresi ile iletişim kurabilmesi için konuşma dilini öğrenmesi gerekmektedir.

Konuşma diline temel oluşturan sözel dil, insanların duygu ve düşüncelerini diğer insanlara aktarabilmelerine imkân sağlayan, problemlerini çözmede yardımcı olan ve bu zaman ve yerin ötesindeki dünyayı anlamalarını, o dünyadaki yaşantılara uymalarını sağlayan bir araçtır (Tüfekcioğlu ve diğerleri, 1992, s. 1). Zaman ve mekân sınırını ortadan kaldıran dil, aynı zamanda kültürün en önemli unsuru, taşıyıcısı ve toplumda bulunan semboller sisteminin en önemlisini oluşturmaktadır (Dönmezer, 1990, s. 127). Dil yolu ile kültür kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve kültürün devamlılığı sağlanmaktadır. Dil, bireyin toplumsallaşmasında da önemli yer teşkil etmektedir denilebilir ((Nance, Dodson ve Downs, 2007, s.15-19).

Dilin, bireyin bilişsel gelişimi açısından da önemi olduğu ileri sürülmektedir (Sbetetya and Horowitz, 1985, s. 798). Çocuklar bebeklik dönemlerinde yakın çevre ye aile içinde en fazla etkileşimde buldukları durum iletişimin sözel boyutunu oluşturmaktadır. Tabii bu arada çocuğun bilişsel gelişimi de etkilenmektedir. Bunun yanında öğrendiklerimizin % 11 'ini işitme yoluyla kazanmaktayız (Çilenti, 1984, s. 35).

Doğuştan işitme engelli bir çocuğun bu engeli anadilini öğrenmesine büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu engel sonucu çocuk ana dilini öğrenemediği gibi çevresi ile iletişim kurmakta da güçlüklerle karşılaşacaktır. Ayrıca problemlerini çözemediği gibi artmasına neden olacaktır. Çocuğun zamanında istenilen düzeyde toplumsallaşmasını da engelleyecektir. Kültür aktarımında Önemli rolü olan dili olmadığı için kültürün aktarılmasında da birçok engeller ortaya çıkacaktır.

İşitmenin meydana gelebilmesi için bir takım olayların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar,

1. Sesi olmasına,
2. Sesi kulağa ulaşmasına,
3. Sesi insan kulağının alabileceği sınırlar içinde olması,
4. Sesi işitme yolunu aşarak beyine ulaşmasına

5. Sesi merkezde algılanması ile işitme olayı gerçekleşmektedir (özsoy, 1985, s. 9). Bunlardan ilk üçü bireyin dışında olan durumlardır. Ancak diğerleri bireyin kendisi ile ilgilidir. Sesi kulak yolunu aşması, sesi merkeze ulaşması, algılanması ve gerçekleşmesi

bireyin fizyolojik ve anatomik yapısı ile ilgilidir. Eğer bunlardan herhangi birinde bir arıza olursa bireyde işitme engeli meydana getirilebilir.

2. İşitme Engelli Çocukların Tanımı

İşitme diğer duyularla kıyaslandığında, devamlılık gösteren bir özelliğe sahiptir. Örneğin uykuda iken görme duyusu iş görmez. Ama işitme duyumuz çalışır. İşitmenin devamlılığı bu duyunun istemsiz çalışma özelliği ile açıklanabilir. İşitmenin gerçekleşmesi için sesin olması gerekir. Ses cisimlerin titreşmesiyle oluşan ve dalgalar hâlinde yayılan bir tür enerjidir. Üç özelliği vardır. Bunlar şiddet, kalite, frekanstır. – Şiddet (genlik): Belli bir sese kaynaklık eden cisimi titreştiren güç, sesin özelliğini etkiler ve belirler. Bu sesin şiddetidir. Cisimi titreştiren güç ne kadar fazla ise ses o kadar şiddetli olur. Şiddet ölçü birimi desibeldir (dB). Kalite: Bazen ses tonu, tını, ses rengi olarak da ifade edilir. Sesi başka seslerden ayırmamızı sağlayan ve sesleri birbirinden farklı kılan niteliktir. Frekans: Cismin bir saniyedeki titreşim sayısı frekans olarak adlandırılır. Frekans ölçü birimi hertz'dir. Kısaca Hz şeklinde yazılır. Titreşim sayısı fazla olan sesler tiz, ince; titreşim sayısı az olan sesler ise pes, kalın olur. İnsan kulağı yaklaşık olarak 16–20 000 Hz arasındaki ses dalgalarını duyabilir. Yaş ilerledikçe üst sınır frekansları giderek azalır. İnsan kulağının alım gücü içinde olan (16-20000 Hz. İle 0– 110 dB) seslerin işitilmesine işitme duyarlılığı denir (M.E.B, 2016, s. 8).

Tanımda işitme duyarlılığının iletişim görevini yerine getirip getirememe fonksiyonu üzerinde durulmuştur. İşitme duyarlılığındaki engel yukarıda da belirtildiği gibi elbette çocuğun gelişim ve uyumunda da olumsuz yönde etkili olacaktır. Tanımda geçen diğer etken ise, işitme duyarlılığındaki engel sonucu özel eğitime ihtiyaç duyma durumudur.

İşitme engellilerin tanımında geçen, özellikle iletişim alanındaki görevlerin yerine yeterince getirilememesi üzerinde durulmaktadır. Tanımda işitme duyarlılığından, gerekli düzeltmelerden sonra insan kulağının işitme sınırları içinde olan sesli uyarıları alıp, tepkide bulunabilme, iletişim ile, sesli iletişim sembollerinin alınıp algılanması ve algılanan uyarılara gerekli tepkilerin sözlü iletişim sembolleriyle mesaj halinde cevap verebilmesi, görevlerin yeterince yerine getirilmesinden ise. Sesli uyarıları normal ortamda algılayarak uyarılara normal ortamda uygun tepkide bulunabilme durumu kastedilmektedir normal ortamda uygun tepkide bulunabilme durumu kastedilmektedir (Özsoy, 1989, s. 60). Görüldüğü gibi tüm faktörler sesli sembollerle yapılan konuşma ve işitme becerisi üzerinde toplanmaktadır. Özel eğitim okulları yönetmeliğinde işitme engelli çocuklar sınıflandırmaya bağlı olarak tanımlanmış olup, genel bir tanımlama yapılmamıştır.

3. İşitme Engelli Çocukların Sınıflandırılması

İşitme engellilerin günümüze kadar birçok sınıflandırılması yapılmıştır. Bu sınıflamalar yapılırken değişik temel etkenler göz önünde bulundurulmuştur. Bu etkenler; engelin derecesi, oluş zamanı, yeri, nedeni, oluş biçimi ve sürekliliğidir. Bu etkenler göz önünde bulundurulmuş bir sınıflandırma tablo l'de gösterilmiştir (Özsoy, 1989, s. 60).

Tablo 1: İşitme Engellilerin Temel Etkenlere Bağlı Sınıflandırılması

Temel	Sınıflandırma Sistemi
İşitme Eng. Der.	a. Sağır-ağır işiten, b. Çok ağır-ağır-orta-az-çok az, c. A,B,C,D,E,F.
Oluş Zamanı	a. Doğuştan-sonradan, b. Doğuştan-edinilmiş
Nedeni	İrsi nedenler, sonraki nedenler, edinilmiş
Yeri	iletimsel, sinirsel, merkezi, karma.
Oluş Biçimi	Birden-giderek.
Süreğenliği	Geçici-kalıcı

Tablo 1'de görüldüğü gibi, işitme engelli çocukların temel etmenlere bağlı sınıflandırılmalarında engelin oluş zamanı, yeri, nedeni, oluş biçimi ve sürekliliği ile ilgili olabilecek işitme engeli türleri detaylı bir şekilde gösterilmiştir. Ancak çocukların bunlardan etkilenme derecesi ve yapılacak eğitsel düzenlemelere ait bir açıklama bulunmamaktadır. Bu çocuklara götürülecek eğitim düzenlemelerinin önceden iyi bir şekilde plânlanıp uygulanabilmesi için eğitsel yönden detaylı bir sınıflandırılmalarının yapılması gerekir. Birinci özel eğitim konseyinde işitme engelinin derecesi ve konuşmayı etkileme derecesine göre eğitsel açıdan daha verimli bir sınıflama yapılmıştır (M.E.B., I. Özel Eğitim Konseyi, 1991, s. 142). Bu sınıflama tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: İşitme Engelinin Derecesi Ve Konuşmayı Etkileme Derecesine Göre Yapılmış Bir Sınıflandırma

İşitme Kaybı		Muhtemel Engel ve Gerekenler
Normal	0-15dB	
Çok Hafif	16-25dB	İşitmede zorluk, konuşmada bozukluklar, sınıfla tercihli oturma ve işitme cihazı.
Hafif	26-40dB	Karşılıklı konuşmayı anlamada güçlük, işitme cihazı, işitme eğitimi, tercihli oturma.
Orta Şiddetli	41-55dB	Cihazsız sınıfla konuşmaları takipte zorluk, yukarıdakilere ilaveten her gün işitme kayıplı çocuklar için özel eğilim.
Orta İleri	46-70db	Sesleri 50cm uzakta duyamam ve yavaş yavaş dudak okumaya baslama.
Şiddetli	71-90dB	Yüksek sesleri 35 cm. Uzaktan duyabilir, çevre gürültülerini ayırtedebilir, ama sesleri anlamaz, konuşma eğitimi, özel eğitim gerekir.
Çok Şiddetli	91dB ve yukarısı	Çok yüksek sesleri duyar, iletişimde işitmesini kullanamaz, özel eğitime gereksinim var.

Tablo 2'de görüldüğü gibi işitme engelinin derecesi ve bunun sonucu olarak konuşmayı etkileme derecesi açık bir şekilde belirtilmiştir. Ayrıca işitme engelli çocuğun işitme engelinin derecesine bağlı olarak yararlanabileceği eğitim düzenlemeleri hakkında

detaylı bir bilgi vermektedir. Bu da işitme engelli çocuk açısından son derece önemlidir. İşitme engelli çocuklar, özel eğitim okulları yönetmeliğinde sağır ve ağır işiten olarak iki gruba ayrılmıştır. Ancak burada geçen sağır yerine birinci özel eğitim konseyinde işitme engelli kavramı kabul edilmiştir (M.E.B., I. özel Eğitim Konseyi, 1991, s. 142). Adı geçen yönetmelikte sağır bütün düzeltmelere rağmen işitme kaybı 70 dB (desibel)'den fazla olan ve eğitim-öğretim çalışmalarında işitme gücünden yararlanamayan ağır işiten ise, "bütün düzeltmelere rağmen işitme kaybı 25-70 dB arasında olan ve ve yardımcı araçlarla eğitim-öğretim çalışmalarından yararlanabilen çocuk" olarak tanımlanmaktadır (M.E.B., Özel Eğitimle İlgili Mevzuat, 1991, s. 18). Görüldüğü gibi çocuklar için düzenlenmesi gereken eğitim düzenlemelerinin nasıl olacağı hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca tek etkene bağlı bir tanımlama ve sınıflama yapılmıştır. Bununla birlikte işitme kaybının dereceleri arası çok geniş alınmıştır, işitme kaybının derecesine göre bireyin etkilenme ve alamsı gereken eğitim hizmetleri farklı olacaktır. Hâlbuki işitme kaybı kişinin gelişim ve uyumunda etkili olmaktadır. Yapılacak sınıflama ve tanımlamaların daha açık ve eğitim düzenlemelerine yön verir nitelikte olması gerekir.

Tüm bu bulgular ışığında işitme kayıplı bireyin işitme kaybı derecesine göre akademik yaşantısının etkileneceği bir gerçek. Her ne kadar ülkemizde son yıllarda kaynaştırma eğitim ortamlarının yaygınlaşması hız kazanmış olsa da, henüz bu ortamların kaynaştırma eğitimi için yeterli donanıma materyal, fiziki ortam ve uzman eğitim personeline sahip olmadığı görülmektedir. Bu yetersizlikler işitme kayıplı bireylerde öncelikle iletişim becerilerinde ve aynı zamanda akademik başarısızlık ve eksikliklere yol açmaktadır. Kendini ifade etme, okuma- anlama ve yazma becerisine tam sahip olamayan bireyler genel başarı sınavlarında düşük puanlar alarak üst eğitim ortamlarından yarar görme imkanı elde edememektedir. Bu olay mesleki hayatlarını da etkilemekle kalmayıp, tüm yaşamları boyunca sosyal ortamlarda da sorunlara neden olmaktadır.

4. İşitme Engelli Çocukların Teşhisi, Yerleştirilmesi Ve İzlenmesi

İşitme engelli çocuklara götürülecek eğitsel hizmetlerin tespiti ve planlanması için öncelikle bu çocukların teşhis edilmesi gerekmektedir. Çocukların işitme engellerinin derecesini, bundan etkilenme durumlarını bilmeden götürülecek eğitim hizmetlerinin planlanması mümkün değildir. Bu çocuklar belirlenecek ki ondan sonra ihtiyaçlarına göre program, öğretmen ve ortam hazırlanabilir. İşitme engelli çocukların bedeni, zihni, sosyal ve duygusal alanlarda güçlü ve güçsüz yönleri ile kişilik özellikleri ve yapısını, ilgililerini tespit etmek amacı ile yapılacak çalışmaların tümüne işitme engelli çocukların teşhisi denilebilir (İşitme Engelliler Eğitimi ön Raporu, 1991, s. 10). Görüldüğü gibi işitme engelli çocukların teşhisi detaylı bir incelemeyi ve birden fazla bilim alanının birlikte çalışmasını gerektirmektedir.

İşitme engelli çocuklar incelenip tespit edildikten sonra Özür ve özelliklerinin gerektirdiği eğitim kurumlarından yararlanabilmeleri için bir eğitim kurumuna yerleştirilmeleri gerekir. Bununla da kalmayıp, bulduktan eğitim ortamlarında izlenip eğitimden yararlanıp yararlanmadığı, yanlış yerleştirilip yerleştirilmediğinin takip edilmesi gerekmektedir.

167 sayılı rehberlik hizmetleri yönetmeliği işitme engelli çocukların teşhisi, yerleştirilmesi ve izlenmesi görevlerini rehberlik ve araştırma merkezlerinde bulunan ilgili

bölümün görevli personeline vermiştir (M.E.B., Özel Eğitimle İlgili Mevzuat, 1991, s. 51-52). Ancak özel eğitime muhtaç çocukların tespiti ile ilgili maddede 4-18 yaşlar arası özel eğitime muhtaç çocukların tespiti yer almakta olup, 0-3 yaşlar arası çocuklardan hiç söz edilmemektedir. 2916 sayılı özel eğitime muhtaç çocuklar kanununun 12. maddesi özel eğitime muhtaç çocukların bildirilmesi ile ilgili değişik devlet memurlarını görevlendirmiş bulunmaktadır.

5. Ülkemizde İşitme Engelli Çocuklara Eğitim Hizmeti Veren Kurumlar

2916 sayılı özel eğitime muhtaç çocuklar kanununun 5. maddesine göre ülkemizde işitme engelli çocuklara eğitim hizmetleri veren iki kurumdan söz edilebilir. Bunlardan birincisi yatılı ve gündüzlü özel eğitim (ayrı okullar) okulları, ikincisi ise rehberlik ve araştırma merkezlerinin sorumluluğunda verilen normal okullar bünyesinde verilen eğitim hizmetleridir. Ülkemizde 48 tane işitme engelliler ilköğretim okulu ile 8 tane İşitme Engelliler Çok Programlı Lisesi bulunmaktadır (Sağlam, 2014, s.13)

6. İşitme Engelli Çocuklar Okullarında Eğitim Düzenlemeleri

Ülkemizde işitme engelli çocukların eğitim-öğretimleri ile ilgili düzenlemeleri iki bölümde ele alabiliriz. Bunlardan birincisi ayrı okul düzenlemeleri, diğeri ise rehberlik ve araştırma merkezleri sorumluluğunda yürütülen özel eğitim sınıfı ve normal okullarda kaynaştırma eğitimi uygulamasıdır.

Ayrı Okullar

1. İlköğretim

Ülkemizde işitme engelli çocuklara ayrı okullarda eğitim hizmetleri iki türlü verilmektedir. Bunlardan birisi yatılı işitme engelli çocuklar okulları, diğeri gündüzlü işitme engelli çocuklar okullarıdır. Yatılı okullara yakın çevredeki işitme engelli çocuklar gündüzlü olarak da devam edebilmektedirler. Bu çocukların okullara yerleştirilmesi görevi illere verilmiştir. 1992–1993 öğretim yılı itibariyle ülkemizde, 26 işitme engelli çocuklar okulu ilköğretim kademesinde (ilkokul ve sanat ortaokulu), 10'u ilkokul, 2'si ise okul öncesi ve anaokulu kademesinde işitme engelli çocuklara eğitim-öğretim hizmetleri vermişlerdir (M.E.B., özel fiğimi Rehberi, 1993, s.29-31). Bu okulların 7 tanesi sadece gündüzlü, 33 tanesi ise hem yatılı hem gündüzlü olarak hizmet vermişlerdir.

Özel eğitim okulları yönetmeliğinin 7. maddesinde işitme engelliler ayrıca belirtilmemekle birlikte özel eğitim okullarının her özür ve özellik grubu için ayrı ayrı olmak üzere yatılı ve gündüzlü olarak çeşitli kademelerde kurulabileceği belirtilmiştir^ özel Eğitimle İlgili Mevzuat, 1991, s. 8). Bu kademelerinin de,

1. Okulöncesi eğitim
2. İlköğretim
  - a. İlkokul
  - b. Orta okul ve sanat ortaokulu
3. Orta öğretim

4. İş okulları, olarak düzenlenebileceği, öğretim kademelerinin çocukların özür ve özelliklerine bağlı olarak birlikte veya ayrı ayrı da açılabileceği vurgulanmıştır.

2.İşitme Engelli Çocuklar Okullarının Amaçları

İşitme engelli çocuklar okullarının amaçları Milli Eğitim Bakanlığı tarafında 1990 yılında yayımlanan Sağırılar İlkokulu Öğretim Programında Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine bağlı olarak aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Sağırılar İlkokul Programı, 1990, s. 14).

1. Beden, zihin, duygu, sosyal ve duygusal yönden gelişmelerini ve diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmalarını

2. İyi vatandaş olmaları için gerekli temel bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıkları kazanmalarını

3. Özel yöntem, program, araç ve gereçler yolu ile ilgili beceri ve yetenekleri doğrultusunda yetişmelerini

4. Hayata ve üst öğrenime hazırlanmalarını

5. Üretici olmalarını

6. Kendi kendilerine yeter duruma gelmelerini sağlamaktır.

Sağır çocuklar bu programla aşağıda belirlenen özel eğitim amaçlarına ulaştırılacak, bu yolla temel eğitimin kendi seviyelerine uygun düşen amaçlarına da ulaşmış olacaklardır.

Sağır çocuğun:

1. Anayasamıza göre hakkı olan zorunlu temel eğitimi almasını, yetenekleri oranında gelişmesini ve topluma yararlı bir birey olmasını sağlamak,

2. Türkçe'yi diğer insanların dudak hareketlerinden anlayıp onlara sözlü olarak cevap verecek düzeye gelmesini sağlamak,

3. Sağırlığını ve kullanabileceği yardımcı işitme aracını benimseterek normal kişilik özelliklerini geliştirmek,

4. Ekonomik yönden bağımsızlık kazandıracak bir iş ve meslek sahibi olmasını sağlamak,

5. Aile kurma isteği uyandırma, ve sürekliliğini sağlayacak sorumlulukları taşıyacak tarzda hazırlamak,

6. Duyu organlarını uygun şekilde kullanma alışkanlıkları kazandırmak,

7. İşitme kalıntısını yeterince kullanma yeteneği kazandırmak,

8. Ailesi ve yakınları ile işbirliği sağlanarak, çocuğun ana dilini öğrenmede olumlu tavır geliştirmesini sağlamak,

9. Daha iyi işitmesine yardımcı olacak çeşitli işitme araçlarını en iyi şekilde kullanma bilgi ve becerisini kazandırmaktır.

3.İşitme Engelli Çocuklar Okullarında Görev Alacak Personel ve Görevleri

İşitme engelli çocuklar okullarında görev alacak personel ve görevleri Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı özel eğitim okulları yönetmeliğinde aşağıdaki şekilde belirlenmiştir(özel Eğitimle İlgili Mevzuat, 1991, s. 23).

Müdür: Özel eğitim kurumlarında öğretmenlik yapan nitelik ve şartlarını taşıyanlar bu okullara mürur olarak tayin edilebilirler. Mürur okulun amiridir. Okulun yönetim, eğitim-öğretim, sağlık ve disiplin işlerini; kanun, tüzük, yönetmelik, genelge ve emirlerini sınırı içinde okulun amaçlarına uygun olarak düzenlemeye, değerlendirmeye, yürütmeye, denetlemeye, geliştirmeye yetkili ve bunlardan sorumludur.

Müdür Yardımcısı: Öğrenci sayısı yüze kadar olan okullarda bir, yüzden fazla olanlara üçü geçmemek üzere müdür yardımcısı tayin edilir. Ayrıca yatılı İse ve okulun döner sermayesi olduğu takdirde birer müdür yardımcısı daha tayin edilir.

Öğretmen: Özel eğitim okulları ile özel sınıflara tayin edilecek öğretmenler, aşağıdaki nitelikler göz önünde tutularak, puanlama usulü ile seçilir.

- a) En az beş yıl başarılı öğretmenlik yapmış olmak,
- b) Daha önce başarısızlık sebebiyle veya cezalı olarak özel eğitim okul ve sınıflarından ayrılmamış olmak,
- c) Atanacağı özel eğitim alanıyla ilgili kursa katılıp, başarı kazanmış bulunmak,
- d) Atanacağı özel eğitim okulunda veya özel sınıfta en az beş yıl çalışacağını taahhüt etmiş olmak.

Nöbetçi Öğretmen: Özel eğitim okullarında çalışan her öğretmen idarece düzenlenen nöbet çizelgesindeki sıraya göre nöbet tutar. Öğretmenler, nöbetleri süresince derse girmez, ancak sınıfın ders çalışmalarını planlar ve uygular. Başka bir işle meşgul olmaz. Kız öğrencilerin yatakhaneğinde bayan öğretmenler, erkek öğrencilerin yatakhaneğinde ise erkek öğretmenler gece nöbeti tutarlar.

Grup Öğretmenleri: Özel eğitim okullarının durumlarına, ihtiyaçlarına ve okul İdaresinin göreceği lüzum üzerine okuldaki çocuklar sınıflarına, yaşlarına ve özelliklerine göre gruplarına ayrılır. Her grup, bir grup öğretmenin sorumluluğuna verilir. Grup öğretmenleri kendilerine verilen grubun eğitim, öğretim, ruhi özellikleri ve gelişmelerin incelenmesiyle yakından ilgilenir. Gruplar 15-20 kişilik, yaşları birbirine yakın olan öğrencilerden teşkil edilir. Grup öğretmenin seçiminde imkân dâhilinde öğrenciye seçme hakkı verilmelidir. Grup öğretmenin, öğrencilerin kendi sınıf öğretmeni olmamasına, aynı grupla müteaddit yıllar çalışmış olmasına bilhassa dikkat edilir.

Usta Öğreticiler: Program gereğince iş ve beceri derslerinin gerçekleştirilmesi için çevredeki iş yerlerinde çalışan ve mesleklerinde öğreticilik yapabilecek nitelikte olanlar, okul müdürünün teklifi ve valiliğinin onayı ile usta öğretici olarak tayin edilir.

Hizmetliler: Özel eğitim okullarında ihtiyacı karşılayacak kadar hizmetli kadrosu bulunur. Çocuklara bakmak üzere; körlerde ve ortopedik özürlülerde 10, sağırda 20 çocuk için bir hizmetli hesaplanır. Aşçı, aşçı yardımcısı, bulaşıkçı, çamaşırıcı, ütücü, kaloriferci yardımcısı, terzi, bahçıvan, kapıcı, gece bekçisi, yatakhane ve kat temizlik hizmetlisi ile diğer hizmetliler de öğrenci mevcuduna ve okulun büyüklüğüne göre hesaplanır. Özel eğitim okullarına sakat kat hizmetlisi verilmez.

Çocuk Bakıcısı: Özel Eğitim okullarında özrün ağırlığına göre kadın hizmetlilerinden bin kısmı çocuk bakıcısı olarak idarece görevlendirilir. Çocuk bakıcıları grup öğretmeninin denetimi ve gözetimi altında çalışır. Bakacağı gruba yakın olması bakımından, onların yatakhanesinde ayrılan bir bölümde yatar.

Rehberlik Hizmetleri Bürosu: Özel eğitim okullarının niteliğine ve ihtiyaca göre, çocuğu tanıma, duruma alıştırma ve yetiştirme, işve mesleğe yöneltme, iş bulma ve yerleştirme, takip etme ve değerlendirme ile ilgili görevleri yürütmek üzere rehber öğretmen, psikolog, psikometrisi ve terapistlerden meydana gelen rehberlik hizmetleri bürosu kurulur.

Rehberlik Hizmetleri Bürosu Personelinin Görevleri:

Öğrencileri hakkında toplanan bilgileri okulun diğer elamanlarıyla birlikte değerlendirir. Öğrencilerin güç, yetenek, ilgileri ve mezuniyetten sonra gidecekleri çevrenin özellikleri göz önünde tutularak okulda takip edecekleri programlar, hangi iş ve meslekler için hazırlanacakları hususunda gerekli tedbirleri alınmasını ve uygulamasını sağlar.

Öğrencilerin mesleki rehabilitasyonu için atölye Öğretmenleriyle işbirliği yaparak ilkökul üçüncü sınıftan itibaren güç, yetenek ve ilgilerini okulda öğretilen iş alanlarında denemelerinde imkan sağlar. Bu deneme ve çalışmalardan elde edilen sonuçları öğretmen ve öğrencilerle birlikte değerlendirecek sanat ortaokulu birinci sınıfında hangi esas ve yardımcı sanat alanında öğrenim göreceklerinin tespiti hususunda kendilerine yol gösterir,

Sanat ortaokulunun birinci sınıfının başında esas ve yardımcı sanat dalını seçmiş olan öğrencilerin, iş öğretmeninin ve rehber elamanların kabul edebileceği sebepler bulunduğu takdirde, bu sanat dallarını değiştirmelerini sağlar. Zorunlu ve hayati bir sebep olmadıkça öğrencilerin birinci sınıf ikinci kanaat döneminden sonra, sanat dallarını değiştirmelerine müsaade edilmez,

İlkokulu bitiren öğrencilerden hangilerinin ortaokul, sanat ortaokulu veya iş okuluna, ortaokulu bitirenlerden hangilerinin daha ileri öğrenime gideceklerini, hayata atılacaklarının ne gibi işlerde çalışarak hayatlarını çalışabileceklerini, öğretmenler kurulunda görüşülmek üzere tayin ve tespit eder,

Disiplin vakalarında çocukların şahsi durumlarını ve özürlerini dikkate alarak durumun eğitici tedbirlerle giderilip giderilmeyeceği hususunda disiplin kuruluna bilgi verir,

Okuldaki çocukların özür, yetenek ve ilgilerini göz önünde bulundurarak her birinin başarı ile çalışabilecekleri meslekler ve iş alanlarını belirlemek üzere muhtelif okulların giriş şartları, iş ve meslek çeşitleri hakkında bilgi toplar ve okulda bunlarla ilgili

olarak yapılması gereken öğretimin gerçekleştirilmesini sağlamak için okul müdürlüğüne teklifte bulunur,

İş yerlerine giden öğrencileri takip eder, iş yerleri ile temas kurarak denemelerini ve mezun olduktan sonra buralara yerleşmelerini sağlar, mezunların işlerindeki çalışmalarını takip eder. Aksaklıkları tespit ederek gerekli tedbirleri alır, ciddi durumlarda idareye bilgi verir,

Okul mezunlarının işe ve hayata uyumları ile ilgili istatistiki bilgileri toplar. Büronun personeli, büronun çalışma programlarının hazırlanmasında, değerlendirilmesinde işbirliği yapar (İşitme Engelliler Eğitim Programı ve Mevzuatı, 1990, s. 7-57).

7.Rehberlik Ve Uyum

Dünyada teknoloji alanındaki gelişmeler ve toplumsal gelişmeler insanların İçinde buldukları topluma uyum sağlama yönünden rehberliğe olan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Çağdaş eğitim sistemlerinin çıkış noktasını oluşturan bireysel farklılıklar ve bireylerin bu farklılıklara bağlı olarak ihtiyaçları olan eğitim-öğretim hizmetlerinin düzenlenmesi açısından rehberlik ayrıca bir önem daha kazanmaktadır.

Rehberlik sözcüğü farklı eğitim düzeyindeki insanlar için farklı anlamlar ifade etmektedir. Rehberlik kavramı Sokaktaki insan tarafından basitçe "yol gösterme, tarif etme, elinden tutma" olarak algılanmakta: ilk ve ortaokullarımızın yöneticileri ve öğretmenleri ise rehberliği "çocuğun program dışı zamanlarını değerlendirme" olarak anlamaktadırlar. Oysa konuyla ilgilenen üniversite hocaları ve profesyonelce rehberlik veya danışmanlık yapanlar ise rehberlik sözcüğüne çok daha farklı anlamlar yüklemektedirler.

Rehberlik, bireye kendini anlaması, çevredeki imkanları tanınması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir(Kuzgun, 1991, s. 4).

Rehberlik, kendini anlaması, problemlerini çözmesi gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini geliştirmesi, çevresine sağlıklı ve dengeli bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekleştirmesi için kişilerce bireye yapılan psikolojik yardımdır (Kepçeoğlu, 1986, s. 6).

Rehberlik, bireyin en verimli şekilde gelişmesi ve doygunluk verici uyum sağlamasında gerekli olan tercihleri, yorumları planları yapmasına ve kararlar vermesine yarayacak bilgi ve hünnerleri kazanması ve bu tercih ve kararları yürütmesi için bireye yapılan sistemli ve profesyonel yardımdır(Tan, 1986, s. 17).

Rehberlik özellikle eğitimde uzmanlaşmış birinin öğrencilerin başarısızlıklarının muhtemel nedenleri konusunda bilgi ve beceri sahibi olmaları için çalışma ; öğrenciyle iyileştirici (rehabilitasyon) müdahalede bulunma ve çoğunun çalışmalarını yönlendirme faaliyeti olup, bireye yönelmiş sistemli, profesyonel ve sürekli bir yardım hizmetidir (M.E.B., Teb, Der. No: 1619).

Yukarıda verilen bu tanımlar ile daha başka kaynaklarda rastlanabilecek tanımlar birlikte değerlendirilirse bazı kavramların ortaklığı dikkati çekmektedir.

- a. Problemin tanınması ve çözümüne yardım.
- b. Kendini tanıma ve anlama
- c. Kendini gerçekleştirme
- d. Sistemli ve profesyonel bir yardım
- e. Seçim yapma
- f. Süreç
- g. Uyum sağlama

Görüldüğü üzere rehberliğin bireyin kendini anlaması ve tanınması sonunda bireyin içinde bulunduğu olumsuz durumdan eldeki tüm imkanları kullanarak bireye bir sağaltım sağlama gibi bir yapı içinde olduğu ve uyum sağlayıcı fonksiyonu ile de bireyi topluma kazandırmaya çalışmaktadır.

İnsanın bir bütün olarak gelişmesi, duygusal dünyanın da anlaşılmasını ve geliştirilmesini gerekli kılar. Bir kimsede o davranışının gerisindeki duyguyu fark edip yaşaması gerekir. Eğer kişi tam olarak fonksiyonda bulunacaksa önce kendini bütün yönleri ile algılaması gerekmektedir. Eğitimde uzun yıllar aklın üstünlüğü savunulmuş, duyguların, gelişimi engellediği iddia edilmişti Bugün davranışların gerisinde bilinçli ya da bilinçdışı duyguların varlığı kabul edilmekte, bunların bastırılmadan, tam olarak yaşanmasının psikolojik sağlık için gerekli olduğu kabul edilmektedir. Duyguların incelenmesi ve yaşanması ise psikolojik danışma hizmetlerinin sağladığı bir yardımdır (Kuzgun, 1991, s. 11).

Günlük hayatta en fazla kullandığımız kavramlardan birisini de uyum oluşturmaktadır. Yaptığımız veya yapılan herhangi bir davranışın uygun olup olmadığını düşünür veya tartışırız. Uyum nedir? diye bir soru ile karşılaştığımızda ise uyumun tanımını yapmak oldukça güçtür. Çünkü uyum, görecelidir. Kültüre, inançlara, toplumlara göre farklılık gösterir. Bunlara bağlı olarak da günümüze kadar değişik uyum tanımları yapılmıştır. Psikoloji, sosyoloji, eğitim gibi değişik bilim alanlarının ilgilenmesi de uyumun tanımının artmasına neden olmuştur. Bu tanımlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Türk Dil Kurumu Tarafından Yayımlanan Türkçe Sözlükte uyum; "bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk, ahenk" şeklinde tanımlanmaktadır (Türkçe Sözlük, 1991, s. 123).

C.V. Good'un eğitim terimleri sözlüğünde uyum; "çevreye ve çevredeki değişikliklere uygun davranış şekilleri bulma ve uydurma sürecidir" (Carter, 1959, s. 167) şeklinde tanımlanmaktadır.

Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi özel Eğitim Bölümü çalışmaları sırasında benimsenen tanımda ise uyum; "bireyin sahip olduğu Özelliklerinin kendi benliği ile ve içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilme ve sürdürülebilmesidir denilebilir" (Çağlar, 1981, s. 12). Şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımda görüldüğü gibi uyum hem kişinin kendi benliği hem de çevresi ile olan ilişkisini içermektedir.

A. Sosyal açıdan uyum

- a. Bireyin çevresindeki değişiklikleri ve bunlara uygun davranışlarda bulunmasıdır,
- b. Çevredeki ilişki kurduğu insanların isteklerine uygun davranışlarda bulunmasıdır,
- c. Bireyin kendinde olan değişiklikleri anlaması ve uymasıdır, olarak tanımlanmaktadır. Görüldüğü gibi sosyal açıdan uyumda, kişinin çevresinde meydana gelen değişikliklere uygun davranışlarda bulunması, çevresindeki insanların istekleri doğrultusunda hareket edilmesi, bireyin kendinde meydana gelen (yaş, rol, cinsiyet gibi) değişikliklere uygun davranışlarda bulunması esas alınmıştır (Çağlar, 1981* s. 270).

B. Genel olarak uyum

- a. Bireyin çevresinden gelen uyarılara uygun tepkilerde bulunmasıdır,
- b. Bireyin yeni durumlara uymasıdır,
- c. Bireyin çevrenin isteklerine uygun tutum ve davranışlar gösterebilmesidir, şeklinde tanımlanmaktadır (Çağlar, 1981, s.270).

Uyumun Niteliği

insan, doğduğu günden ölünceye kadar sürekli bir değişme ve gelişme içindedir. Bu biyolojik değişme ve gelişme, bazı yaşlarda hızlı bazı yaşlarda yavaş olmak üzere bireyin kendi bünyesinde olur. İnsandaki bu biyolojik değişim, yalnız organlarında olmayıp onun psikolojik, zihin, duygusal hayatında da oluşmaktadır. Bütün bunlara ek olarak insan, toplumsal bir yaşam sürdürmek zorundadır. Sosyal yaşam şartları ve ortamı da her gün değişmektedir, insanın biyolojik gelişim ve değişimi iç içe etkileşim halindedir. Sürekli olarak birbirini etkiler. Bunların birbirinden ayrılması olanağı yoktur.

Uyumun biyolojik ve sosyal olmak üzere iki yönü vardır. Önce bireyin kendi bünyesinde zaman zaman oluşan zihni, psikolojik, duygusal değişiklikleri anlaması, bilmesi, kabul etmesi ve değişmelere uygun davranışlar ve tutumlar göstermesi gerekir, ikinci olarak bireyin sosyal bir varlık olarak çevresinde ilişki kurduğu insanların oluşturduğu toplumun gerekleri, istekleri vardır. Bunlardan sürekli bir değişiklik içindedir, her bireyin bu sosyal gerekleri iyice bilmesi ve sosyal beklentilere uygun tutum ve davranışlar göstermesi gerekir. Birey, bunları başarısı ile yapabildiği takdirde kendi benliği ve çevresiyle dengeli ve etkili kurmak, geliştirmek ve sürdürmek suretiyle uyum sağlayabilir(Çağlar, 1981, s. 270). Bireyler çevreleri ile daima halindedirler. Bu, ilişkilerini "alıcı", "yapıcı", "birleştirici ve bütünleyici" adını verdiğimiz özel sistemleriyle oluşturur. "Alıcı'lar evredeki uyarılar alan özel organlardır. Duyu organlarımız görme, işitme, dokunma, koku alma vb. "Yapıcılar", alınan uyarılara tepki gösteren organlardır. Tepki organlarımız olan iskelet, kaslar ve bazı iç salgı bezleri gibi.

"Bağlayıcı ve birleştiriciler", alınan uyarılara göre en uygun tepkilerin seçilip yapılmasını sağlayan özel organlardır. Sinir sistemimiz ve bazı iç salgı bezleri gibi(Göksel, 1975, s. 9). İnsan çevre ile gerek fizik, gerek fizyolojik uyumu bu sistemleriyle gerçekleştirir.

Bütün canlıların ilk amacı yaşamlarını devam ettirmektir. Bu insan böyledir. İnsanda bu çaba bedeni ve psikolojik düzeyde olur. Bedeni uyum, beden ısı, kanda şeker miktarı, oksijen miktarı, asit ve hormon dengesinin yaşamaya en elverişli oranda kalmasıyla sağlanır. Bu dengeyi insan isteyerek ve bilinçli olarak yapmaz. İnsan için bu denge doğuştan gelen bir mekanizma ile sağlanır ve buna "Homeostatik Yönlendirme" "Dengeleşim" ismini veriyoruz. Homeostatik, organizma için en uygun ve elverişli yaşam şartlarının doğuştan ve kendiliğinden sağlanmasıdır(Sayın, 1978, s.20).

İşitme engelli bireyleri toplum içinde etkin ve etkili kılmak gayesiyle onlara okullarda ve okul dışında sağlanan ya da sağlanması gereken rehberlik hizmetlerinden sonra okullaşma yapısında bir okulla yerleştirilen ve mezun olan işitme engelliler, toplumsal hayata uymada »sosyalleşme sürecinde onlara yardımcı olunarak onların da bu hayatın bir parçası, hatta hayatın kendisi olduklarını kabul ettirmek ve piyasanın aradığı kalifiye eleman olarak yetiştirmek ve hayatın akışkanlığında onlara da bir yer sağlamak gereklidir. Bu gruba giren bireyleri sosyal hayat içinde kendine ve insanlığa küsmüş bir hayat içinde bırakmamak için rehberlik ve merkezleri tarafından gerekli eleman takviyesiyle, mesleki rehberlik hizmetlerinin verilmesi gerekir. Bu da grupla ve bireysel olmak üzere iki şekilde düzenlenebilir. Bireysel ve grupla psikolojik danışma ve çeşitli etkinliklerle işitme engelli bireyleri sosyal hayatın içinde etkin rol almalarını sağlamak ve sosyal uyumlarını asgari düzeye çıkarmak gerekir, işitme engelli öğrencilerin sosyal hayata uyumda etkili rol alan kurumlardan biride, rehabilitasyon merkezleridir.

Rehabilitasyon merkezleri "Okullarda eğitilen ve sonradan işitme özürü hale gelenlere özürlerine uygun işlere hazırlama ve piyasanın aradığı özellikleri kazandırmak için düzenlenmiş, donatılmış kurumlardır. Daha çok yetişkinlere olmak üzere işitme ve konuşma rehabilitasyonuna ağırlık verenleri de vardır" (Çağlar, 1981, s. 103). Bu kurumlar sayesinde ve rehberlik merkezlerinin denetimi ve yardımları ile işitme engelli bireylerin hem tedavileri sağlanmaya çalışılmakta nemde bu durumları ile yaşamayı öğretmek ve sosyal hayat içinde yer almalarını sağlamak gibi etkin bir görev yüklenmiştir bu kurumlar.

Eğitimin toplumsal tanımına baktığımızda, genç nesle toplumun kültürünü aktarmaya eğitim denilmektedir. Bu yönüyle eğitimin büyük görevlerinden birisinin de bireyleri toplumsallaştırmak olduğunu görmekteyiz. Eğitimin bu görevi özel eğitime muhtaç bireyler için daha da büyük önem arz etmektedir. Konumuz işitme engelli çocukların topluma uyumu olduğu için burada özel eğitime muhtaç çocuklar içerisinde sadece işitme engelli çocuklar ele alınacaktır, işitme engelli çocukların büyük bir kısmı işitme duyuları olmadığı için konuşmayı becerememektedirler. Çünkü konuşma sonradan öğrenilen bir davranıştır. Konuşma becerisi olmayan bir birey ise toplumun içerisine girdiği zaman diğer bireylerle iletişim kurmakta ve onlara uyum sağlamada yetersiz kalacaktır. Bunun yanında normal işiten bireyler de işitme engelli bireylerle iletişim kurmakta güçlük çekeceklerdir. Bunun yanında bireyin toplumsal kuralları öğrenip yerine getirebilmesi için işitme duyusunun ve konuşma becerisinin olması gerekir.

Bütün bunların hepsi işitme engelli çocuklar bir başarı gösteremez veya topluma uyum sağlayamaz anlamına gelmemektedir. Çünkü artık çağımızda hayvanlar dahi eğitim yolu ile bir takım becerileri gerçekleştirebilmektedirler. O zaman işitme engelli bireylerin içinde buldukları toplumun kurallarını öğrenebilmeleri, yerine getirebilmeleri, toplumun kendisine vermiş olduğu görev ve sorumlulukları yerine getirebilmeleri için eğitim

kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Çünkü, eğitim kurumlarının asli görevlerinden birisi de öğrencilere toplumun kurallarını öğretmek ve benimsetmektir, işitme engelli çocuklarda uyum problemi biraz daha ağır ve çocuk-aile-çevre üçlüsü içerisinde ele alınacağından uzman kişiler tarafından yardım edilmesi ve denetlenmesi gerekir, öğrenciyi en iyi tanıyan sınıf öğretmenidir ancak problemi tespit edilen çocuğa profesyonel yardım için uzman kişilerin görüş ve yardımlarının alınması gereklidir.

Yukarıda sayıldığı gibi eğitim kurumları haricinde rehberlik ve araştırma merkezleri, rehabilitasyon merkezleri ve mesleki eğitim merkezleri tarafından çok yönlü bir şekilde işitme engelli çocukların topluma uyumu için koordine bir çalışma esas alınmalıdır.

8.Vargı Ve Öneriler

Sevgi ve ilginin insan yaşamındaki önemi inkâr edilemez. Bu olguyu bir çiçeğe benzetebiliriz. Çiçeğin canlılığını sürdürebilmesi için toprağa ve suya ihtiyacı vardır. Peki ya güneşe?... İşte çiçek için güneş ne ise insanlar içinde sevgi ve ilgi o dur. İnsanlar için bu denli önemli olan bir konuya gerekli değer veriliyor ve üstünde duruluyor mu? Değer veriliyor ve üstünde durulmuyorsa bunun nedeni nedir? Ailenin sosyo-ekonomik yapısı ile çocuklarına gösterdikleri ilgi arasında anlamlı ve yüksek bir ilişki vardır. Kişi, çocuğunu ne kadar çok severse sevsin (içinden) bunu karşıya belli etmesi, sevgisini somutlaştırmasını (ilgi göstermesi) sosyo-ekonomik yapısının elverişliliğine, iyiliğine, yüksekliğine bağlıdır.

İşitme engelli çocuklar özürleri nedeniyle bu ihtiyaçlarını karşılamada bazı engellerle karşılaşır. Hareket özgürlüğü çeşitli derecelerde yitiren çoğu işleri için başkalarına bağımlı olan çocuğun gelişimi üzerinde durumun bazı kısıtlayıcı etkileri olabileceği ortadadır. Bunun yanında sağlamlara göre kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilmede ne derece yetersiz kaldıklarının farkındadırlar. Bu karşılaştırmanın yarattığı olumsuz sonuç çocukların kişiliği ve uyumu üzerinde çeşitli etkiler yapar. Bunun yanında işitme engelli çocuk toplumun kendine yüklediği sakat rolünü benimsemek zorunluluğundadır. Bu rolle birlikte çocukta oluşan eksiklik duyguları genellikle aşırı koruma, ret ya da çocuktan yetenekleri üzerindeki davranışlar bekleme biçimlerinde gelişen ana baba tutumları ile daha pekiştirilir.

İşitme engelli öğrencilerin engellerle karşılaştığında olumlu yönde duruma başa çıkabilme yeteneğini kendilerinde bulabilmeleri bunun sonucu olarak buldukları duruma uygun davranış yapmaları ancak ana babaların, yakın çevrelerin ve okuldaki ilişki kurduğu kişilerin olumlu tutum ve davranışları ile mümkün olabilir. Her çocuğun olduğu gibi işitme engelli çocuğunda başkaları tarafından beğenilme akran grupları içinde olma ve sosyal etkinliklere katılma arzusu özellikle ilk ergenlik çağında daha kuvvetli olarak vardır. Çocuğun özü nedeniyle bu ihtiyacını karşılayamaması onun insanlardan kaçmasına kendi kabuğuna çekilmesine zorunlu olarak insanlarla ya da otorite ile beraber olduğunda utanmasına neden olabilir.

Sosyo-ekonomik durumun öğrencilerin toplumsal gelişimi üzerine etkisi çocuğun içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumu hem okul öncesinde okuldaki süre içinde çocuğun toplumsal gelişimini etkiler. Özel eğitim sistemi içinde işitme engelli çocukların mevcut eğitim sisteminde yerlerini almadıkları bulunmaktadır. Eğitimi oluşturan öğelerin insan-toplum bölge olduğunu düşünürsek artan nüfus, artan eğitim talebi işitme engelli çocukları eğitim ve eğitimden yoksun bırakmalarınıdır. Bu da işitme engelli çocuğun eğitimi,

eğitim kurumlarının etkin, sürekli, sabırlı işbirliği ile sağlanır. Eğitim kurumunda önce çocuk ve ailesi ile durumu ve bakımı ile ilgili gerekli ön bilgi alış verişi yapılabilir. Eğitim görenler amaca uygun bir şekilde yetiştirilmemekte olup toplum içinde uyumsuzluk göstermektedirler. Personel gerekli hizmet içi eğitim öğretim görmeden bu kurumlarda çalıştırılmaktadır.

Unutulmamalıdır ki;

0 Erken teşhis hususunda ailelere gerekli aydınlatıcı bilgileri verebilmeli

0 Özürlü kabullendirilip gerekli çözüm yollarının araştırılması.

0 Çocuğun eğitimine zaman kaybedilmeden erken başlanmalıdır.

0 İşitme engelli çocuk velilerine ses, işitme ve işitmezlik, işitme cihazının önemi ve kullanımı, çocukla nasıl bir diyalog kurmaları konusunda aydınlatılmalı.

0 Gerekli ölçülerin geliştirilmesinde, eğitim gibi uzmanlık alanlarını eş güdümlü teşhis çalışmaları yapılmalı özel tarama yöntemleri ile genel tarama programları geliştirilmelidir

0 Bölgesel program yapma ve geliştirme merkezleri geliştirilerek uygulama alanına koyulmalıdır.

0 Kaynaştırma eğitimine göre programlar hazırlanmalıdır.

0 Özel eğitime muhtaç çocukların eğitim taleplerinin karşılanabilmesi için eğitim faaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır.

0 İşitme engelli okullarda çalışan kişilerin gerekli personelin kurslardan uygulamalı seminerlerden geçirilip alınmalarıdır.

0 Özel eğitime personel yetiştiren kurumlar çoğaltılmalıdır.

0 Televizyonda yaygın eğitim programları gibi programlar yapıp özürsüz çocukların ailelerine öğretime dönük konular sunulmalıdır.

0 Yeni teknolojik gelişmelerden yararlanma imkanı sağlanmalıdır.

0 İşitme engelli kimselerin cihazlarında gümrük alınmaması, cüzû bir ücret veya ücretsiz dağıtılması.

0 Özel eğitim çalışmalarını, bu konuda yetişmiş müfettişler tarafından yürütülmesine özen göstermelidir.

Kaynakça

Abrams, F.L. (1977). Nongenetic Hearing Loss In Children. University Park Press. London

Akyol, A. (1991). İşitme Engelli Çocuklar Ve Eğitimleri Ön Raporu, Ankara

Bayraktar, B. (1986). "İşitme Özürlülerin Eğitiminde Yatılı Sağırlar Okulları İle Sağırlar Özel Sınıflarındaki Sözlü İletişim Farkları", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

- Baymur, F. (1983). Rehberlik, M.E.B., Planlama Araştırma Koordinasyon Dairesi Yayınlan, Yayın No:75/2. Ankara
- Belgin, E. (1986). Etiological Research On Children With Sensori-Neural Hearing Loss In Turkey. Proceeding Of The International Symposium On Hard Of Hearing, Milli Eğitim Basımevi, Ankara
- Callaghan, J. (1988). "Education Hearing-Impaired Children In The Public School Setting," The Education Of The Deaf: Current Perspectives. Vol. Iı. London
- Carter V. G. (Ed). (1959). Dictionary Of Education, Mcgraw-Hill Book Company, Inc., New York
- Clark, M. (1991). International Expansion Of The Auditory/Oral Approach, Personel Communication. London
- Cornet, O. (1990). The Century-Old Wisdom Of Alexander Graham Bell, Volta Review: 3. London
- Çağlar, D. (1985). İşitme Özürlülere Konuşma Öğretimi. A.Ü. Eğitim Fak. Yay. Ankara
- Çağlar, D. (1981). Özel Eğitime Giriş, Ankara Üni. Eğt. Fak. Yayınlan, No:95, Ankara
- Çağlar, D. (1981). Uyumsuz Çocuklar Ve Eğitimi, Ankara Üni. Eğitim Fak. Yayınları, Ankara
- Danişoğlu, E. (1991). Araştırmacıya Mektup, Ankara
- Dolman, D. (1988). "College And University Requirements For Teachers Of The Deaf At The Undergraduate Level", American Annals Of The Deaf, N:133, V:1, Pp:11-14
- Engelliler.gen.tr, "Engellilerin Sorunları", Erişilebilir: <http://engelliler.gen.tr/f43/> engellilerin sorunları 7619/ (Erişim Tarihi: 03.02.2017)
- Dönmezler, S. (1990). Sosyoloji, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul
- Geers, A.(1984). " Acquisition Of Spoken And Signed English By Profoundly Deaf Children," Journal Of Speech And Hearing Disorders. New York
- Grant, J.M. (1978). "Experience: The Foundation Of Language Acquisition", Parent-Infant Intervention. New York
- Gök, S. (1958). Dünyada Ve Türkiye’de Sağır, Dilsiz Okulları Tarihçesi Ve Eğitim Sitemleri. Hüsnü Tabiat Basımevi, İstanbul
- Göksel, A.F. (1975). Ruhi Cihaz Ve Kişiliğin Değerlendirilmesi, Öğretmenler Yayınevi, Ankara
- Hoshina, P. (1988). "The Roles Of Sensory Feedback In The Speech Of The Deaf," The Education Of The Deaf Current Perspectives. [Vol.Iı](#). London
- İşitme Engelliler Ve Eğitimleri Ön Raporu, 1. Özel Eğitim Konseyi, Ankara, 1991
- İşitme Engelliler Alt Çalışma Raporu, Eskişehir 1992
- İşitme Engelli Çocuklar Ve Eğitimleri Komisyon Raporu, Ankara, 1991.
- Jordan, I.K. (1982). " Communication Methods Used At School For Deaf And Partially Hearing Children And Units For Partially Hearing Children In United Kingdom," London
- Kantarcıoğlu, S. (1974). Rehberlik, Gül Yayınevi, Ankara

- Kepçeoğlu, M. (1988). Psikolojik Danışma Ve Rehberlik, 3.Bazkı, Gül Yayınevi, Ankara
- Koni, N. (1986). "Entegre Programında İşitme Engelli Ve Normal İşiten İlkokul Grubu Çocuklarına Bazı İletişim Becerilerinin Kazandırılması" Özürlü Çocuklar Ve Eğitimleri, (Ed. Şule Bilir), Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi Ve Eğitim Bölümü, Ankara
- Kretschmer, R.R. (1982). Language Development And Intervention With The Hearing Impaired. Universty Park Press, Baltimore
- Kutlu, H. (1991). Danimarka Eğitim Sistemi, Ankara, 1991.
- Kuzgun, Y. (1991). Rehberlik Ve Psikolojik Danışma, İkinci Baskı. Ösym Yayınları, Ankara
- Lee, B.B. (1988). "Intervention Procedures To Accelerate Rate Of Learning," The Education Of The Deaf: Current Perspectives Vol.L, London
- Lewis, V. (1987). Development And Handicap, Basil, Blackwellinc Oxford, London
- Marktdes, A. (1988). "Speech Intel Ligibility: Auditory-Oral Approach Versustotal Communication," Journal Of The British Assoc. Of Teachers Of The Deaf. London
- M.E.B. (1991). Özel Eğitim Ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı, İşitme Engelli Çocuklar Ve Eğitimleri Ön Raporu, Ankara
- M.E.B. (2014) Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi İşitme Engelliler. Meb Yayınları, Ankara
- Moog, G. (1984), " Acquisition Of Spoken And Signed English By Profoundly Deaf Children." Journal Of Speech And Hearing Disorders: 49, 4, New York
- Musselman, C. (1991). " Conversational Control İn Mother- Child Dyads. Auditory-Oral Versus Total Communication," Amarican Annals Of The Deaf: 136-1, New York
- Nance, W.& Dodson, K. M. (2007). Downs Lecture Part 1: How Can Newborn Hearing Screening Be İmproved? Audiology Today, 19(4), 15-19. New York
- Özen, Y. (1996). İşitme Engelli Çocukların Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Bağlı Olarak Çocuklarına Gösterdikleri İlgi İle Çocukların Topluma Uyum Sorunları Ve Rehberliğin Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Özsoy, Y. (1989). Özel Eğitime Giriş, Karatepe Yayınları, Ankara
- Özsoy, Y. (1979). Türkiye’de Sağırlar Eğitiminde Sözlü İletişimi Yönteminin Etkinliği, Ankara
- Pamir, T. (1994). " Alt Özel Sınıf Öğrencilerinde Görme Ve İşitme Özürlülerin Tanılamaya Etkileri" Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.Anakara
- Petitto, A.L. (1980), " Simultaneous Communication: How Much Of English Grammar İs Repesented?," Hamburg
- Rittenhouse, K.R. Ve Diğerleri. (1990). "The Costs And Benefits Of Providing Early Intervention To Very Young, Severely Hearing-Lmpaired Children İn The United States: The Conceptual Outline Of Longitudinal Research Study And Some Preliminary Findings" ,British Journal Of Disorders Of Communication, London
- Roger B. (1965). Social Psychology. New York The Free Press. London

- Sağlam, İ. (2014). İşitme Engelli Çocukların Eğitimi. M.E.B Yayınları, Ankara
- Sandres, D.A. (1982). Aural Rehabilitation. Englewood Cliff, Prentice-Hall, New York
- Say, İ. (2016). Aile Eğitim Rehberi İşitme Engelli Çocuklar, Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Sayın, A. (1978). Ruh Sağlığı Ve Rehberlik, Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, Ankara
- Sbetetya, Y Ve Horowitz T. (1985). "Early Detection And Intervention Out It's Relationship Of School Achievement Of Hearing Impaired Children", International Congresson Education Of The Deaf, Manchester, England
- Tan, H. (1986). Psikolojik Danışma Ve Rehberlik. M.E.B. Yayınevi . İstanbul
- Tazebay, A. (1978). "İşitme Özürlülerde Sözcük Dağarcığının Saptanması" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü Eğitim Fak. Ankara
- Toplumsorunlari.org, "Engelli Kardeşlerimiz", Erişilebilir: <http://toplumsorunlari.org/?pnum=12&pt=Engelli%20Kardeşlerimiz> (Erişim Tarihi: 03.02.2017).
- Tucker, I. (1983). "Auxiliary Aids For The Hearing-Impaired," J. Brit. Assn. Teachers Of The Deaf. London
- Tuncay, H (1980), "İşitme Engelli Çocukların Yazılı Anlatım Yeterlilikleri," Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü, Eğitim Fak. Ankara
- Tüfekçioğlu, Ü. (2016) İşitme Engelliler. Anadolu üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir
- Tüfekçioğlu, Ü. (1992). Engelliler İçin Eğitim Modelleri Geliştirme Projesi, 'İşitme Engelliler Alt Çalışma Grubu Raporu', Eskişehir.
- Türkçe Sözlük. (1991). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- Tyson, M.C. (1988). "United Kingdom", Handicapped Children Early Detection. Intervention And Education, Unesco. New York
- Van Uden, A. (1977). A World Of Language For Deaf Children Part I: Basic Principles, Third Revised Edition. Netherlands: Pitman Press Ltd, Swets And Zeitlinger. Amsterdam
- Wood, D. (1984). Deafness Research Group, "The Assessment Of Linguistic And Intellectual Abilities Of Hearing Impaired Schoolchildren", Journal Of Assn. Of Educational Psychologist, Vol.65, 1, New York
- Yörükoğlu A. (1982). Aile Ve Toplum. Türkiye İş Bankası Yayınları. Ankara